

УДК 373.3/.5.016:73/76:[615.851:7.02]
DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.82.39>

I. Ю. Субботенко

аспірант кафедри мов і методики їх викладання
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

ЛЕОНАРДО ДА ВІНЧІ ТА ОМАР ГАЛЛІАНИ – ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНІК ВЕЛИКИХ ІТАЛІЙСЬКИХ МАЙСТРІВ В РОБОТІ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ – РЕТРОСПЕКТИВНІ АРТ-СТУДІЇ

У статті проаналізовано особливості застосування технік Леонардо да Вінчі у роботі з учнями початкової школи. Також вагома увага приділяється філософській та науковій спадщині великого флорентійця, яка підкріплена педагогічним та мистецтвознавчим коментарем.

Уперше в наукових розвідках досліджується вплив творчості Леонардо да Вінчі на духовний розвиток особистості в контексті професійної підготовки майбутнього педагога. Важливість звернення саме до цих складних питань зумовлена дослідженням творчості як прояву вічності.

Закцентовано увагу на значенні творчості художників, послідовників великого флорентійського майстра, генія візуальних образів та його естетичних орієнтирів.

Виокремлено деякі шляхи розвитку творчості учнів на основі власного педагогічного та естетичного досвіду. Спрямовано увагу на важливість творчості Леонардо да Вінчі як синергії інтуїтивного, апріорного та духовного пізнання світу через споглядання прекрасного у видимій дійсності на шляху досягнення педагогічної атараксії (стану душевного спокою).

Мета роботи – дослідити вплив творчості італійських майстрів (Леонардо та Галліані) на формування творчого світу майбутніх вчителів початкової школи.

Методологічною основою дослідження є положення теорії пізнання; культурологічний підхід до розгляду мистецтва та арт-терапевтичних практик у роботі з учнями.

Наукова новизна полягає в тому, що вперше досліджується роль творчості Леонардо да Вінчі та Галліані як складової естетичного досвіду майбутнього учителя початкової школи в контексті професійної підготовки майбутнього педагога.

Висновки. Творчість великих флорентійських майстрів та впровадження їхніх підходів до розвитку творчого потенціалу особистості – це шлях до відкриття неповторності творчого світу майбутнього педагога. Творчість Леонардо та Галліані на сьогодні не досліджувалася в контексті професійного розвитку майбутнього педагога, що є великою прогалиною. Тому, виходячи з багаторічного практичного досвіду та ретельного студіювання педагогічної, мистецтвознавчої, філософської та психологічної літератури, можемо прийти до цілком логічних аргументів.

Педагог повинен вчити дітей вдумливого спостереження за життям, в своїх щоденниках Леонардо актуалізує цю думку. Великий італійський майстер візуальних образів постійно експериментує в своїй художній та науковій творчості, мистецтво він розглядає як філософію життя та досвіду, поєднану з наукою. Мистецтво – це мова відчуттів, філософія, наука, розмова про минуле, теперішнє та майбутнє, мова, яка зрозуміла через століття.

Дієвість ведення з учнями творчих зошитів, куди вони записують та замальовують явища навколишньої дійсності, що залишили глибокий слід в їхніх душах та серцях. Приклад життя великого італійця яскраво підтверджує цю думку. Протягом усього життя Леонардо не розлучався із записником, де відзначав усе, що привертало його увагу. Саме оптиці він надавав особливого значення у своїх дослідженнях, вважаючи око художника безпосереднім інструментом наукового пізнання.

Для майбутнього педагога зрозуміти мистецтво означає проникнути у таємницю. Мистецтво, на думку Леонардо да Вінчі, зокрема, живопис – це наука, перша серед інших.

Ключові слова: духовний та естетичний розвиток особистості, професійна підготовка майбутніх учителів, образотворче та музичне мистецтво.

Постановка проблеми. Для чого майбутнім учителям бути компетентними в техніці «сфумато» та знати особливості творчості Леонардо да Вінчі та Омара Галліані?

Як остання впливає на формування системи естетичних цінностей особистості?

У чому полягає унікальність творчого підходу Омара Галліані та за допомогою чого вона сприяє розвитку творчого потенціалу вчителя?

Велику складність викликає зовсім не фрагментарність досліджень визначених вище питань, складність викликає повна відсутність відповідей на ці питання.

Де шукати матеріал, чим керуватися? Це справедливе питання, яке постає перед читачем нашого наукового екскурсу. Справедливо можемо стверджувати, що такі дослідження можна описати та провести, виходячи з власного багаторічного

творчого досвіду. Вивчаючи велику кількість літературних джерел про особливості техніки генія Леонардо, мистецтвознавчих матеріалів, можна зробити деякі висновки щодо важливості її інтеграції в освітній простір закладів вищої освіти та школи.

Отже, виходячи з власного арт-терапевтично-го досвіду та кропіткого 10-річного дослідження творчості Леонардо да Вінчі, дозволимо собі почати ґрунтовне та непросте дослідження. Це буде першим кроком у цьому невідомому світі творчості великого генія епохи Відродження.

Чим корисною для сучасного вчителя початкової школи може бути дослідження творчості Леонардо да Вінчі та його сучасних послідовників, які розвинули та вдосконалили техніку великого флорентійця та майстера загадкових та таємничих образів.

Аналіз досліджень та публікацій. Аналіз наукової, мистецтвознавчої, філософської та педагогічної літератури в контексті нашого дослідження свідчить про обмежену наявність наукових розвідок в напрямку досліджень творчості Леонардо да Вінчі в контексті педагогічно-мистецтвознавчого діалогу. Більшість наукових розвідок присвячено мистецтвознавчому аналізу творчості великого флорентійця, при цьому яскраво виражена відсутність ґрунтовних досліджень впливу творчості Леонардо да Вінчі на формування естетичного та художнього світу особистості в контексті професійної підготовки майбутнього вчителя початкової.

Мистецтвознавчі студії дослідниці та практикуючої художниці-педагога Д. Арістід [1] яскраво відображають творчі сентенції великого Леонардо, в своїх дослідженнях Джульєтта наголошує на важливості того, що мистецтво несе певну таємницю, зерно мудрості. Займаючись творчістю, ми можемо відчути вічність. Будучи дитиною, майстриня відчувала на собі загадковий та неповторний світ творчості. Аналіз досліджень науковця В. Кардашова [2] ще раз підтверджує необхідність впровадження мистецьких дисциплін в простір закладів вищої освіти. Важливими, в контексті нашого дослідження, є погляди на філософію мистецтва самого Леонардо, які сконцентровані в його трактатах, зокрема в «Антології мудрості» [3]. Про універсальність мистецтва як художньої мови влучно пише дослідниця світу дитячої творчості Ф. Барб-Галль, яка стверджує, що «щоденний світ дітей – це світ образів. Діти несвідомо засвоюють багато способів бачення, які походять з глибин найдавніших живописних традицій. Візьміть цей факт за основу, не давайте наперед жодних оцінок зображенням – ні тим, які дітям подобаються, ні тим, які, на вашу думку, мали б сподобатись» [4].

Мета статті: дослідити вплив творчості італійських майстрів (Леонардо да Вінчі та Галліані) на формування творчого світу майбутніх вчителів

початкової школи, показати особливості застосування технік Леонардо да Вінчі у роботі з учнями початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Упровадження розвитку творчого потенціалу впливу техніки «сфумато», розробленої Леонардо, на емоції та почуття майбутніх педагогів в процесі професійного навчання – це питання, на яке неможливо знайти відповідь у підручнику. Тому, керуючись нашими арт-терапевтичними практиками та інтуїтивним творчим досвідом, висвітлюємо першу важливу думку, яка слугує фундаментом нашого дослідження.

Творчість Леонардо да Вінчі допомагає зрозуміти таємницю творчості мистецтва в цілому та творчого розвитку, зокрема.

Послідовником естетичних традицій великого італійця є сучасний художник, майстер візуальних образів та загадкових технік Омар Галліані. Повна відсутність україномовного матеріалу викликає необхідність висвітлити деякі ключові моменти творчості Галліані з подальшою їх проекцією на освітній простір закладів вищої освіти.

Омар Галліані закінчив Академію образотворчих мистецтв у Болоньї і зараз викладає живопис в Академії образотворчих мистецтв у Брера в Мілані. Під час навчання Галліані досліджував малюнки майстрів італійського Відродження, що змусило його присвятити себе майже виключно цій техніці в 1990-х роках, підвищивши її культурне значення в італійській художній традиції. Чудовий художник, Галліані часто застосовує нюанси техніки, введені Леонардо до своїх робіт, створюючи свого роду туман, який поступово виходить з його мрійливих фігур.

Цей конкретний ефект також може бути пов'язаний з місцем народження художника на півночі Італії, де сільська місцевість часто занурена в туман. Інтерес Галліані до східної культури, зокрема до китайської культури, відзначений у його малюнках, які представляють загадкові обличчя та фігури на нічному фоні, повному символів: сузір'їв, квітів. Художник черпає ці символи зі свого особистого досвіду подорожей Азією. Разом малюнок (який привносить точність і чіткість його образу) і сюрреалістична атмосфера (за допомогою затінених і сюрреалістичних зображень) створюють в мистецтві Галліані тісний зв'язок і збалансовану гармонію між земним і небесним, реальністю і мрією. З 1980-х років Галліані брав участь у важливих подіях сучасного мистецтва в усьому світі, зокрема на Венеціанській бієнале, участь у 1982, 1984 та 1986 роках, і на Бієнале в Сан-Паоло та Парижі, куди він був запрошений показати свої роботи в італійському павільйоні в 1982 році. Він також брав участь у Палаццо делле Еспозиціоні та в Національній галереї сучасного мистецтва в Римі.

Мистецтво Галліані відкриває перед майбутнім педагогом загадкові світи творчості, важливо підкреслити, що художник черпає ці символи зі свого особистого досвіду подорожей, ця думка підтверджує слова Леонардо. У своєму трактаті про мистецтво, Леонардо говорить, що мудрість є донькою досвіду. Учні також у своїй творчості поєднують реальність з мрією, дійсність з вигадкою, вони творять, і ця творчість є нескінченним процесом пізнання істини в любові. Саме істину можна пізнати люблячи, виражаючись мовою Леонардо, істинна є донькою любові. Що більше ми вчимо дітей передавати любові в своїх роботах, то більше та глибше пізнаємо істину, істину через мистецтво та істину в мистецтві.

Перший урок для майбутнього вчителя – мистецтво глядача. Педагог повинен вчити дітей вдумливого спостереження за життям, в своїх щоденниках Леонардо актуалізує цю думку. Здивування та відкриття неповторності створеного Богом світу сприяє входженню учнів в сакральний простір мистецтва, дозволяє відчути цей світ по-іншому. Тому роботи великого флорентійця наповнені світлом божественної любові, що відобразилася в них. Так і педагог може світлом свого серця та добротою душі розкрити перед дитиною істину творчості, істину життя, яке має ціль. Через мистецтво ми бачимо премудрість Великого Архітектора, Премудрого Художника. Цю думку актуалізує у своїх дослідженнях Леонардо, який великого значення надає істинній вірі в Бога як Творця всього прекрасного, тому і педагог покликаний у цей світ бути носієм божественної істини та всепроникаючої любові, яка є силою творчості та джерелом мудрості. Майстер світла, він мав талант спостерігача, змалку володів рідкісним талантом. Зачарований явищами природи, він міг довго вдивлятися в полум'я свічки, вивчати рух води, стежити за поведінкою живих істот, циклами росту рослин, польотами птахів... Завдяки живому інтересу до всього, що його оточувало, він пізнавав світ дедалі більше і глибше. «Природа так дбала про все, що всюди ти знаходиш, чого вчитися», – говорив майстер. Уже у дорослому віці, щоб досліджувати атмосферні явища, художник здійснив перехід через найвищий альпійський перевал, а для вивчення властивостей води подорожував гірськими річками та озерами.

Урок другий – введення записника та альбому для творчості (скетбуку). Дієвість ведення з учнями творчих зошитів, куди вони записують та замальовують явища навколишньої дійсності, які залишили глибокий слід в їхніх душах та серцях. Приклад життя великого італійця яскраво підтверджує цю думку. Протягом усього життя Леонардо не розлучався із записником, де відзначав усе, що привертало його увагу. Саме оптиці він надавав особливого значення у своїх дослідженнях, вва-

жаючи око художника безпосереднім інструментом наукового пізнання.

Як істинний художник Ренесансу, Леонардо усвідомлює себе творцем, який створює свій всесвіт, і навіть його життя є твором мистецтва. В усьому, що створив Леонардо відчувається рука генія.

Урок третій. Досвід – донька мудрості: творчість як експеримент. Великий італійський майстер візуальних образів, постійно експериментує в своїй художній та науковій творчості, мистецтво він розглядає як філософію життя та досвіду, поєднану з наукою. Постійні міркування, вибір, узагальнення, прагнення до ідеального відтворення дійсності у видимих образах. У своїх картинах геній Відродження вкладає набагато більше ніж філософію та досвід життя, кожна лінія на малюнку, мазок на картині – це роздуми про місце людини, мету її земного життя, роздуми про вічність, постановка запитань, і відповіді на деякі з них.

Отже, для майбутнього вчителя початкової школи важливо усвідомлювати, що мистецтво – це не просто олівці, аркуші, фарби, а навіть більше фантазія та творча уява. Мистецтво – це мова відчуттів, філософія, наука, розмова про минуле, теперішнє та майбутнє, мова, яка зрозуміла через століття. В мистецтві закладено зерна вічності, правди, любові, довіри до людини, віри в найкращі прояви людської душі. Мистецтво – це таємниця, як поступово буде розкриватися у вічності. Мистецтво – це вагомий аргумент на користь вічного життя. Адже все мистецтво, вся таємниця музики – все це не відноситься до сфери задоволення матеріальних потреб. Нарешті найвищий прояв духу людини – в релігійній творчості, мистецтві, музиці, в любові нарешті.

Урок четвертий – формування світогляду, роль та значення уяви в духовно-естетичному розвитку особистості. Із самого дитинства душа Леонардо наповнювалася чистими прекрасними образами, образ за образом поступово сприяли формуванню творчого світу великого флорентійця.

Урок для майбутнього педагога полягатиме в таких аргументах: душа наша оточена з усіх боків уявою: образ за образом. Ці образи складають світ уяви. Світ цей надзвичайно багато важить для душі. Отже, як важливо наповнювати душі учнів уявленнями чистими. Якщо дитина наповнила душу свою жажливими картинками, антимистецькими образами, тоді їй можуть снитися жажливі сни, від цього страждає творчий світ особистості, дитина постійно зростає в атмосфері знервованості. Ми, педагоги, втратили мистецтво спокою, швидкі темпи життя змушують особистість бути поверхневою, не заглиблюватися в питання, не аналізувати. Ми знаходимось в такій ситуації, коли мистецтво необхідне нам як вода, як світло. Мистецтво, яке наповнює душу дитячу чистими світлими образами. Подивіться на сучасних учнів,

більшість з них затрудняються назвати навіть одне прізвище великого художника, які цінності вони передадуть своїм дітям, чим сповнена їхня душа. Тому саме зараз, питання інтеграції мистецтва в освітній простір закладів вищої освіти та школи постає дуже гостро. Саме зараз у нас є можливість наповнити душі дітей мудрістю, любов'ю, світлом, творчістю.

Урок п'ятий – живопис – це наука. Для майбутнього педагога зрозуміти мистецтво, означає проникнути у таємницю. Мистецтво, на думку Леонардо да Вінчі, зокрема живопис – це наука, перша серед інших. Він розглядає з філософським і тонким розміркуванням всі властивості форми. Так і майбутній педагог повинен розглядати цей світ як постійний заклик до творчості, до розвитку творчого потенціалу, навчити дітей бачити справжню сутність форм, відчувати колір предметів на рівні серця та відтворювати останній, пропустивши через браму своєї індивідуальності. Надзвичайно цікаве та глибоке питання щодо впливу кольору та візуальної інформації на формування естетичних цінностей майбутніх педагогів та учнів. Ми живемо в постійній взаємодії зі світом візуальної інформації, яка надходить до нас з різних джерел (телефон, монітор комп'ютеру, книга, естетичне оформлення приміщення, візуальні образи міста, в якому живимо (форми будинків, кольори на рекламі, плакатах, вітрини магазинів, оформлення товарів тощо).

Наприклад, подорож з дитиною до продуктового магазину збагатить дитину естетично. Постійне порівняння з дитиною кольорів, форм продуктів створює в свідомості дитини мистецьку карту візуальних вражень. Таким чином дитина вчиться бачити в буденних речах, в магазині, на вулиці постійну можливість для реалізації свого творчого потенціалу, постійну можливість порівнянь та творчих вправ. Отже, дитина постійно розвивається в творчому напрямку. Учень поступово вбирає в себе цей різноманітний спектр візуальних образів, уявлень відчуттів, пропускає через індивідуальність світовідчуття та відтворює у своїй творчості.

Урок мудрості – мистецтво як творення для вічності. Надзвичайно цікава думка прослідковується за умови глибокого вивчення творчості Леонардо да Вінчі. Творчі здібності дані людині Богом з певною метою, для виконання певної місії, для служіння ближньому та зростанню дітей в атмосфері християнської любові. Любов немислима без творчості, творчість не можна розглядати поза любов'ю. **Любов та творчість виходить за рамки наших уявлень про час.**

Мистецтво, на думку Леонардо, протистоїть часу, створюючи вічні цінності. Час не створює

нічого нового, він тільки руйнує та забирає в своїй течії всі речі, писав художник. Тільки творчість Бога і людини протистоїть руйнуючій силі часу. Дійсно повчальні слова для нашого сучасника, який зникає до швидкої зміни вражень, уявлень, картин. В гонитві за чимось «новим» та модним, сучасним та модерним, ми втрачаємо сутність творчості, головну ниточку взаємодії з учнями. Переходячи у віртуальний світ, людина ніби опиняється у вигаданому часовому просторі та втрачає відчуття світу реального. Тому саме життя ставить перед педагогом питання, на які потрібно відповісти. **Як не втратити живого та творчого контакту з дітьми? Що робити, щоб технології не перетворили наше спілкування на шаблон, а нашу творчість – на схему?** Діти відчують щирість педагога, його прагнення побудувати живий діалог для розуміння дитячої душі, побудований на любові, довірі, відкритості та ніжності. Діалог – це мистецтво комунікації, мистецтво розуміння внутрішнього світу людини, її душі. Технології не дають такої можливості. Навпаки вони схематизують нашу комунікацію, зводячи її до певної формули. Тому живе спілкування та творча взаємодія з учнями надає можливість для творчого розвитку.

Отже, творчий потенціал даний людині для чогось більшого, ніж просте задоволення матеріальних потреб, творчість дана людині її Творцем, для відчуття Божого Царства вже тут на землі. Поезія, живопис музика – це мови вічності, на нашу думку, творчість набуде у вічності нового розвитку, розгорнеться в усій своїй красі та неповторності. Художник та поет, як думають багато людей, продовжує жити у своїй творчості, так, з цим можна погодитися, але це доволі схематичне розуміння, доволі примітивний підхід до творчості. На нашу думку, людина продовжує творити і після смерті, у вічності зрощувати ту любов, яку за життя вона вклала в свої твори. Хіба може зникнути у небуття творча ідея, відчуття, які сповнюють того, хто творить? Тому мудрий педагог, який не обмежується шаблонним поглядом на творчість, показує своїм учням, наскільки мистецтво важливе для нашого вічного творчого розвитку в любові. Богослов Александр Мень говорив, що **творчість – це збудування (створення) свого духу. Це – вічна творчість. Те, що написано на полотні, на папері – це тільки знак того, що відбулося у нас в серці.**

Висновки. Необхідність навчити дитину сприймати мистецтво серцем є одним із основних завдань творчого розвитку учнів. Сприймати творчість як просте відтворення світу у видимих образах за допомогою пензлів та фарби, авжеж ні. Тут йде мова про більш глибинне, більш широке сприйняття творчості, сприйняття творчості як розуміння сутності життя, мудрості століть.

Творчість повинна сприяти зростанню в людині християнських цінностей, які є сходинкою до розуміння краси життя.

Отже творчість – це мова, якої ми маємо навчити дітей. Мова відчуттів, образів, повідомлень, мова цінностей, мудрості багатьох поколінь. Творчість неможливо розглядати поза духовним розвитком людини. Якщо ми розглядаємо творчість поза контекстом вічних цінностей, ми зробимо невірні висновки, що зашкодить нашим дітям. Тому, відкриваючи перед учнями світ мистецтва, так необхідно зрозуміти важливість духовного розвитку. **Справжня творчість це – діалог з Богом.**

Список використаної літератури:

1. Аристид Д. Уроки классической живописи. Техники и приемы из художественной мастерской пер. с англ. Екатерины Петровой. Москва: Манн, Иванов и Фербер, 2017. 248 с.
2. Кардашов В. М. Теорія і методика викладання образотворчого мистецтва: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2007. 296 с.
3. Леонардо да Винчи Суждения. Антология мудрости. Москва : Эсмо, 2017. 416 с.
4. Барб-Галль Франсуаза. Як розмовляти з дітьми про мистецтво, пер. з франц. Софії Рябчук. Львів : Видавництво Старого Лева, 2014. 192 с.

Subbotenko I. Leonardo da Vinci and Omar Galliani-application of techniques of great Italian masters in the work of primary school teachers – retrospective art studies

The article analyzes the peculiarities of the use of Leonardo da Vinci techniques in working with primary school students. Significant attention is also paid to the philosophical and scientific heritage of the great Florentine, which is supported by pedagogical and art commentary.

For the first time in scientific research, the influence of Leonardo da Vinci's work on the spiritual development of the individual in the context of professional training of future teachers is studied. The importance of addressing these insufficiently researched issues is due to the study of creativity as a manifestation of eternity.

Emphasis is placed on the importance of the work of artists followers of the great Florentine master, the genius of visual images and aesthetic landmarks.

Some ways of development of creativity of pupils on the basis of own pedagogical and aesthetic are allocated. Attention is focused on the importance of Leonardo da Vinci's work as a synergy of intuitive, a priori and spiritual knowledge of the world, through the contemplation of the beautiful in visible reality on the way to achieving pedagogical ataraxia (state of peace).

The aim of the work is to study the influence of the work of Italian masters (Leonardo and Galliani) on the formation of the creative world of future primary school teachers.

The methodological basis of the study is the provisions of the theory of cognition; culturological approach to the consideration of art and art-therapeutic practices in working with students.

The scientific novelty is that for the first time the role of Leonardo da Vinci and Galliani's work as a component of the aesthetic experience of a future primary school teacher in the context of professional training of a future teacher is studied.

Conclusions. The creativity of the great Florentine masters, and the introduction of their approaches to the development of the creative potential of the individual – is the way to discover the uniqueness of the creative world of the future teacher. The work of Leonardo and Galliani has not been studied in the context of the professional development of future teachers, which is a big gap. Therefore, based on many years of practical experience and careful study of pedagogical, art, philosophical and psychological literature, we can come to quite logical arguments.

Key words: *spiritual and aesthetic development of personality, professional training of future teachers, fine and musical arts.*